

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE TÜKETİCİ SÖZLEŞMELERİNDEKİ ADİL OLMAYAN SÖZLEŞME ŞARTLARI

Levent YAVUZ (*)

I - GİRİŞ

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğinin sağlanması amacına yönelik olarak 1963 Ankara Anlaşmasıyla kurulan Ortaklık Konseyinin 6 Mart 1995 tarihinde yaptığı toplantıda aldığı karar Avrupa Birliği Parlamentosu'na da onaylandığı takdirde; Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girecek olan Gümrük Birliği süreci başlatılmıştır.

Avrupa Birliği, Türkiye'nin ihracatının yaklaşık yarısı için bir pazar oluşturmaktadır. Türkiye'nin ithalatının ise yaklaşık yarısı Avrupa Birliği'nden sağlanmaktadır. Gümrük Birliği ekonomik bağları güçlendirecek, ticaret, yatırımlar ve rekabeti artıracaktır (1).

Günümüzde gittikçe gelişmekte olan ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelere paralel olarak; başta ABD ve Kanada olmak üzere İngiltere, Fransa, Almanya, İsviçre ve Belçika Kanun Koyucuları'na tüketicinin korunması için yasal düzenlemeler yoluna gidilerek, **tüketici hukuku** oluşturulmuştur. Bu hukukun konusu kısaca ekonomik bakımdan güçsüz olan tüketicinin korunmasıdır (2).

1 Ocak 1996 tarihi itibarıyla gerçekleşecek olan Gümrük Birliği

(*) Ankara Hakimi.

(1) Broek H., Avrupa Birliği ve Türkiye. EC News, 8 Temmuz 1994.

(2) Çevik K., Tüketicinin Korunması. Milliyet Gazetesi.

ile birlikte, gümrük duvarlarının kaldırıldığı bir ortamda gerek yurtiçi ve gerekse yurtdışı ekonomik faaliyetlerin nihai amacı olan ülkemiz tüketicilerinin korunmasının da ne kadar önemli bir sorun olduğu açıktır.

İşte bu amaçla hazırlanan "Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun" kabul edilerek yayımı tarihinden 6 ay sonra yürürlüğe girmek üzere 8 Mart 1995 günlü Resmi Gazetede yayımlanmış bulunmaktadır. Bu yasa ile tüketici, satıcı, imalatçı, tüketici örgütlerinin tanımı yapılmıştır. Yasa ayıplı mal ve hizmetler, takstitli, kampanyalı ve kapıdan satışlar ile tüketici kredisi, etiket, servis ve ticari reklam ve ilanlar konularında tüketicileri koruyucu hükümler içermektedir. Ayrıca tüketici örgütleri ve mahkemelerinin kuruluşunu da düzenlemektedir. Ülkemiz için son derece yararlı bulduğumuz yasanın adı Tüketicinin Korunması Kanunu olmakla birlikte hemen ifade edilmelidir ki, tüketici hukuku bu yasa da hüküm altına alınan temel konular ile sınırlı bulunmamaktadır. Örneğin, ayıplı ürünlerin neden olduğu ölüm ve bedensel yaralanma ile sonuçlanan zararlardan dolayı imalatçının sorumlu tutulması hallerinin de Avrupa Birliği'ndeki düzenlemelerle uyumlu bir şekilde yasalaştırılması gerekmektedir (3). Yazımızın konusunu ise, Avrupa Birliği'nce 1993 yılında kabul edilen ve Tüketicinin Korunması Kanununda yer almayan ancak bu alanda çok önemli olduğuna inandığımız "Tüketici Sözleşmelerindeki Adil Olmayan Sözleşme Şartları" ile bu konuda ülkemizdeki durum oluşturulmaktadır.

II - AÇIKLAMA:

Avrupa Birliğine üye tüm ülkelerde karşılıklı anlaşmaya dayalı sözleşme hukuku mevcuttur. Tarafların anlaşmanın tüm koşullarını, özellikle de yazılı olarak düzenlenip imzalanmış ise, bildikleri kabul edilir. Bu kural bazen ulusal düzeyde gerçeğe uygun olmakla ve Topluluk için pazarının güvenli işletilmesi gerekiyorsa yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Günümüzde Avrupa Birliğinde üye 15 ülke ve bir o kadar da hukuk sistemi bulunmaktadır. Gümrük sınırlarının olmadığı Topluluk dahilinde, alış-

(3) Bu konudaki açıklama için Bkz. Yavuz L., Tüketicinin Korunması Bakımından İmalatçının Sorumluluğu. Ankara Barosu Dergisi Sayı 1992/2, Yıl: 49.

veriş yaptığı bölgenin dilini anlamayan veya yarasından habersiz olan bir tüketicinin yaptığı sözleşmedeki koşulları bildiği kabul edilemez, özellikle de karmaşık (örneğin, otomobil satış sözleşmelerindeki standart deyimler ve koşullar gibi.). Bu nedenle iç pazarda bir üye ülkede yaşayan tüketicinin güven içerisinde ve uygun fiyatla diğer üye ülkeden mal ve hizmet satın alabilmesi için, sözkonusu olabilecek adil olmayan sözleşme şartlarını bertaraf edici bir güvenceye kavuşturulması gerekir.

Adil olmayan sözleşme şartlarının geçersizliği bir kısım üye ülkelerde ulusal düzeyde kabul edilmiş yasalarla yürürlüktedir. Ne varki, aralarında bazı farklar bulunmaktadır. Örneğin, Almanya geçersiz (batıl) kabul ettiği şartlara ilişkin ayrıntılı bir liste açıklamasına karşın; İngiliz hukuku kısa bir kara liste yayımlanmış ve olayın özelliklerine göre hangi koşulun adil olmadığını kararını mahkemelere bırakmıştır. Öte yandan Fransa idari yargı yaklaşımını benimsemiştir. İngiliz hukuku adil olmayan sözleşme şartlarının geçersizliğine ilişkin yasaklarından sigorta sözleşmelerini ayrık tutmuştur. Diğer üye ülkelerde ise sigorta sözleşmeleri de bu yasak kapsamındadır (4). İşte bu farklılıkların giderilmesi ve tüketicilerin iç pazarda etkin biçimde korunması için üye ülkelerinin hukuklarının uyumlu hale getirilip, tüketici sözleşmelerindeki adil olmayan sözleşme şartlarının giderilmesi amacıyla bir Direktif Tasarısı hazırlanmış ve 28.9.1990'da yayımlanmıştır (Proposal for a Council Directive on unfair terms in consumer contracts - Tüketici Sözleşmelerindeki adil olmayan sözleşme şartlarına ilişkin Konsey Direktif Tasarısı) (**).

Direktif, tüketicilere uygulanan adil olmayan belirli bazı şartların tüketicinin yararına aykırı olduğu, satıcının ekonomik gücünün kötüye kullanılmasını oluşturduğu ve Topluluk kamu yararı politikasına da uymadığı temeline dayanmaktadır. Sözleşmelerde yer alan adil olmayan şartlar kavramı, tüm üye ülkelerce tanınmakta olup tüketiciyi Topluluk genelinde koruyucu ortak bir düzenleme oluşturulması gereksinimi doğurmuştur (5).

(4) Explanatory Memorandum, Doc com (90) 322.

(**) Official Journal of the European Communities 90 C 243/02, 28.9.1990.

(5) Consumer Protection (Press Release 18 July 1990), European Commission: (1990) 6 ECLR.

Adil olmayan sözleşme şartlarından tüm Topluluk tüketici programlarında sözedilmiştir. Gerçekten de, aynı tip sözleşme koşullarını taşıyan hizmet dağıtımı büyük bir hızla artmaktadır. İster Fransa'da veya Danimarka'da satın alınan Fiat marka otomobil isterse Birleşik Krallık'ta veya Hollanda'da alınan Philips marka buzdolabına eklenen sözleşme koşulları her yerde aynıdır. Şimdiye kadar bu konuda yapılmış çok az araştırma mevcuttur. Ancak, aynı sözleşme koşullarının aynı firma tarafından ve farklı hukuk sistemlerinin olduğu ülkelerde uygulandığı da bir gerçektir (6).

III - TÜKETİCİ SÖZLEŞMESİ:

Az önce yapılmaya çalışılan açıklamalarda da gördük ki, sözleşmenin taraflarından birisinin tüketici olması gerekmektedir. Birleşik Krallık 1977 tarihli Adil olmayan Sözleşme şartlarına ilişkin Yasanın (Unfair Contract Terms Act) 12. maddesine göre; taraflardan birisi sözleşmeyi işi gereği yapıyorken bu diğerinin işi değilse ve sözleşme konusu mallar normal olarak özel kullanım için sağlanıyorsa, bu kimse tüketici olarak ele alınır. Açık artırma yoluyla ve indirimli satışlar bu tanımdan ayırık tutulmuştur. Sözleşmenin tüketici amacına yönelik olmadığını kanıtlama yükümlülüğü satıcıya aittir.

Bazen mallar iş için ve özel gereksinim amaçları için birlikte kullanılabilirler. Örneğin 1982'de Symmons ile Cook davasında: Bir araştırma firması kısmen müşterilerini etkileme ve kısmen de bir tüketici gibi özel olarak kullanmak üzere pahalı bir Rolls Royce otomobil alır. Firmanın bu araç alım işi ticari alım sayılacak mıdır? Bu sorunun çözümü satın alınan bu gibi malların az önce de açıklandığı gibi ticari amaçla mı yoksa özel gereksinim nedeniyle mi alındığının belirlenmesine bağlıdır. Eğer ikincisi kabul edilecek olursa, ticari alımlarda uygulanması gereken ayıba karşı tekeffül hükümleri burada uygulanamayacaktır. Mahkemece sonuçta, bu olay bakımından, alıcının sıfatına bakılmaksızın tüketici olarak ele alınması gerektiği belirtilmiş ve satış sözleşmesinde araçtaki ayıplardan doğacak sorumluluğu ortadan kaldıran şartlar geçersiz sayılmıştır (7).

(6) Kraemer Ludwig. Marketing Practises in the Consumer Law in the EEC p. 74. London 1984.

(7) Whincup M., Product Liability Law. p. 78-88., 1985.

IV - GENEL İŞLEM ŞARTLARI VE MEMLEKETİMİZDEKİ HUKUKİ DURUM:

Rasyonalizasyon zorunluğu sonucu ortaya çıkan ve tüketicilerin olduğu gibi kabul etmesi gereken tip sözleşmelere yığın (kitle) sözleşmeleri adı verilmektedir. Bu sözleşmelerde mevcut standart hükümler ile genel işlem şartları önceden bütün olasılıklar düşünülerek girişimcilerin yararına olacak biçimde düzenlenir. Tüketici çoğu zaman ne bu şartları iyice değerlendirecek vakte, ne de onları değiştirebilmek için yeterli güce sahiptir. Bu yüzden genel şartların arasına, emredici olmayan hukuk kurallarının sözleşmenin tarafları arasında adalete uygun olarak sağladığı dengeyi tüketici aleyhine bozan sorumluluktan kurtulmaya, yetkili mahkemeye, hak düşürücü sürelerle veya davranışlara, sözleşmenin sona erdirilmesine, kısmi ödemelerin toptan muaccellik kazanmasına, masrafların ve vergilerin yüklenmesine ilişkin çeşitli şartlar konulmaktadır (8).

Aynen sözleşmelerde olduğu gibi, Genel İşlem Şartları'nda (GİŞ) yer alan bir kayıt, yasanın emredici kurallarına, ahlaka, kişilik haklarına ve kamu düzenine aykırı ise geçersizdir. Bu gibi hallerde, sözleşmelerdeki genel geçersizlik sebepleri hiç şüphesiz GİŞ'nde yer alan kayıtlar hakkında da yürür. Örneğin bu şartlarda yer alan ve girişimcinin kast ve ağır ihmalden sorumlu bulunmayacağına ilişkin bir kayıt, BK. md. 99/I in emredici hükmünü ihlal ettiği için batıldır. GİŞ'nde esas problem, bunlarda yer alan bir hükmün, doğrudan doğruya hukuki işlemler hakkındaki yasaklayıcı ve emredici kuralları ihlal etmediği hallerde, fakat yine de temelde yatan sakıncalar ve bu şartları içeren standart ya da kitle sözleşmelerin, klasik bireysel sözleşmelerden ayrı bir tarzda ele alınması zorunluluğu nedeniyle, geçersiz sayılmaları için gösterilen sebepler ve öne sürülen çeşitli çözümlerde ortaya çıkmaktadır. Böylece örneğin, klasik bireysel sözleşmede yer alsaydı, geçerliliğine itiraz edilemeyecek olan, hafif ihmal için konulmuş olan sorumsuzluk kaydı, GİŞ'nde yer alması nedeniyle batıl sayılabilecektir (9).

(8) Tandoğan H., Tüketicilerin Korunması ve Sözleşme Özgürlüğünün Bu Açıdan Sınırlandırılması. s. 24-25. Ankara 1977.

(9) Akman G.S., Sorumsuzluk Anlaşması. s. 93. İstanbul 1976.

Ülkemizde de yığın halinde malların üretimi ve dağıtımının, yığınlara mal ve hizmet sunan büyük sınai ve ticari girişimlerin gelişmesine rağmen bu kuruluşlarca tek yanlı olarak düzenlenmiş olan GİŞ'nde yer alan sorumsuzluk kayıtlarının içerik kontrolü ve geçersizliklerinin dayanakları hakkında bir yasal düzenleme mevcut bulunmamaktadır. Somut olayda BK. md. 99 ve 100/III hükümlerini ihlal etmesine rağmen, temelinde özel hukukun ana prensiplerini sarsan sakıncalar yatan GİŞ'ndeki kayıtları geçersiz saymak için yargıç, yasal düzenleme olmamasına rağmen Anayasa ve Borçlar Kanunu'nun 19 ve 20. maddelerinden yola çıkarak sosyo-ekonomik bakımdan güçsüz olan tüketiciyi korumak durumundadır (10).

V - BORÇLAR KANUNU'NDAKİ SORUMSUZLUK KAYITLARI:

Borçlar Kanunu'nun 99/I. maddesine göre borçlunun ağır kusuru ile doğacak sorumluluktan kurtulacağına dair sözleşmeye konulacak her anlaşma geçersizdir.

Aynı maddenin II. fıkrasına göre de: Hafif ihtimalden dolayı sorumsuzluk anlaşması geçerlidir. Ancak, sorumsuzluk anlaşmasının kurulduğu sırada alacaklı borçlunun hizmetinde ise veya borçlu hükümet tarafından verilen bu imtiyazla davranıyor ve bu imtiyaz hakkını da standart olarak düzenlenmiş ve GİŞ'ndan oluşturduğu sözleşmeler yoluyla alacaklıya karşı olan egemen durumunu kötüye kullanıyorsa bu anlaşmalar da yargıç tarafından geçersiz sayılabilecektir.

BK'nun 100. maddesi ile de borçlunun ifa yardımcılarının hafif veya ağır kusurundan kaynaklanan sorumluluğunu kaldıran sözleşmenin geçerli olacağı açıklanmıştır.

BK'nun 196. maddesine göre "satıcı, satılanın ayıbını hile ile gizlemiş ise satımda tekeffül hükmünü iskat veya tahdit eden her şart batıldır". Bu hükmün karşıt kavramından, alıcı ve satıcı arasında geçerli bir şekilde satıcının ayıba karşı tekeffül sorumluluğunu kaldıran ya da sınırlayan bir anlaşma yapabilecekleri sonucuna kolaylıkla varılabilecektir (11).

(10) Akman G.S., a.g.e. s. 98.

(11) Yavuz C., Satıcının Satılanın (Malın) Ayıplarından Sorumluluğu. s. 96. İstanbul 1989.

VI - AVRUPA BİRLİĞİ TARAFINDAN KABUL EDİLEN DİREKTİF TASARISINA GÖRE TÜKETİCİ SÖZLEŞMESİNDEKİ ADİL OLMAYAN SÖZLEŞME ŞARTLARI

Her ne kadar adil olmayan sözleşme şartlarına ilişkin tasarı Avrupa Birliği'nce benimsenerek yürürlüğe konulmuş ise de, araştırmamızın bu aşamadaki amacı Türkiye ve Avrupa Birliği'nde tüketicinin korunması hakkında mevcut düzenlemeler ile bunların karşılaştırılması ve bu alanda yapılması düşünülecek uyumlulaştırma çalışmalarına katkıda bulunabilmektedir. Bu nedenle yürürlükteki metnin çevirisini ilerideki bir başka çalışmaya bırakarak, "Tüketici Sözleşmelerindeki Adil Olmayan Sözleşme Şartlarına İlişkin Konsey Direktif Tasarısı" inceleme ve çeviri konusu yapılmıştır.

Tasarının gerekçe kısmında malların, hizmetlerin insanların ve sermayenin iç pazarda serbest dolaşımının sağlanması amacının yanında; tüketicilerinin korunmasının da bir politika olarak kabul edildiği açıklanmıştır. Bu programlarda Topluluk düzeyinde adil olmayan sözleşme şartlarından dolayı tüketicilerin bilgi edinme ve korunmasının sağlanması bu alanda korumanın uyumlu haldeki yasal düzenlemeler yoluyla yapılması gerektiği açıklanmıştır.

Tüketicileri, satıcının üstün durumunu kötüye kullanmasından ve özellikle de adil olmayan sorumsuzluk kayıtlarını içeren tek yanlı standart sözleşmelerden koruyarak ekonomik çıkarlarının kollanması amaçlanmıştır. Aynı korumanın ister yazılı isterse sözlü olsun bireysel sözleşmeleri de kapsayacak şekilde tektip düzenleme ile yapılmasına da işaret edilmiştir. Bunlara ek olarak, belirli tipteki şartların tanımının yapılmasının zorunluluğu uygulamadaki kolaylık yönünden kabul edilmiştir.

Bu kısa açıklamadan sonra "Tüketici Sözleşmelerindeki Adil Olmayan Sözleşme Şartlarına İlişkin Direktif Tasarısının" ilgili hükümlerine gelince:

Madde 2. Direktifte adı geçen:

1. Adil olmayan sözleşme şartı, ister tek başına ister diğer koşullar ile birlikte aynı sözleşme içinde veya tarafların bilgisinde

dahilinde olan ve bu sözleşmeye bağlı bir diğer sözleşme içinde olupta:

— Sözleşmeden doğan haklar ve yükümlülükler bakımından tüketici zararına olarak kayda değer bir eşitsizliğe yol açıyorsa, veya

— Sözleşmenin ifası tüketicinin fahiş bir zararına neden oluyorsa, veya

— Sözleşmenin ifasında tüketicinin yasal olarak beklemesi gerekenden açıkça farklı bir sonuca ulaşıyorsa, veya

— İyiniyet kurallarına aykırı olarak konulmuş kayıtlardır.

2. Adil olmayan sözleşme şartları listesi tasarı ekindedir.

3. Direktif kapsamına giren tüketici, meslek, iş veya ticaret gereği olmaksızın sözleşmeye taraf olan gerçek kişidir.

4. "İş" ve "Ticaret" ister kamu isterse özel sektöre ait satıcıların filleri ve bu kişilerin satış, kiralama ve hizmet sunma faaliyetlerini de kapsar.

5. Bir sözleşme şartının adil olup olmadığı sözleşmenin yapıldığı tarihe, o tarihteki koşullar ve sözleşmenin diğer hükümlerine göre belirlenecektir.

Madde 3. Üye Ülkeler:

— Ticaret, iş ve mesleği gereği sözleşme yapan herhangi bir kişinin bu sözleşmede adil olmayan şartları kullanmasını önleyecekler: Bu yasaklamanın satıcının kendi satın aldığı kişiden tazminat isteme hakkını ihlâl etmeyeceğine,

— Yasaklanmasına rağmen adil olmayan şartların kullanılması halinde geçersiz olacaklarına, sözleşmenin kalan koşullarının ise geçersiz olan şarta rağmen yürürlükte kalması olanaklı olduğu takdirde; sözleşmenin devam edeceği ve tarafları bağlayacağına dair bir hükme yasal düzenlemelerinde yer vereceklerdir.

Madde 4.

— Üye Ülkeler tüketicilerin, satıcıların ve genel olarak kamunun çıkarları bakımından, alış veriş veya hizmet sunma amacıyla

düzenlenmiş sözleşmelerdeki adil olmayan sözleşme şartlarının kontrolü için uygun ve etkin vasıtaları sağlamakla yükümlüdür.

— Kişilere veya tüketici örgütlerine bu tür şartlar aleyhine dava açmak hakkı tanınması da bu vasıtalara dahil olunacaktır.

Direktif Tasarısı, adil olmayan şartlara ilişkin bir listenin bulunduğu "ek" ile sonuçlanmaktadır. Bu ek'te sayılan şartlara gelince:

Aşağıda belirtilen tipteki şartlar sözleşmeye konu olduğu veya sözleşmeyi etkilediği taktirde geçersiz olacaktır. Bunlar:

(a) Sözleşmenin tarafının bir eylemi ya da kusurlu davranışı sonucunda tüketicinin ölümü veya bedensel yaralanması olaylarında sorumluluğunu sınırlayan ya da tamamen ortadan kaldıran;

(b) Malların ve hizmetlerin satıcısı veya sunucusu tarafından sözleşmedeki şartları tekyanlı olarak değiştirmek, veya önceden kararlaştırılmamış bir sürede makul olmayan kısa bir bildirimde bulunmak suretiyle sözleşmeyi tekyanlı olarak sona erdirebilmek yetkisi tanıyan şartlar geçersizdir. Bu yasak mali hizmetler sunucusuna uygulanmayacaktır. Şöyleki bunlar:

(i) Mali hizmet sunucusunca verilen ödünç para veya krediye veya bunlara bağlı diğer borçlara uygulanan faiz oranlarının değiştirilebileceği; veya

(ii) Sözleşmenin önceden kararlaştırılmamış bir zamanda tekyanlı olarak sona erdirilmesi yetkisinin bulunduğu hususlarını ve hatta karşı tarafa vereceği uygun bir ihbar süresi sonucunda sözleşmenin sona erdirilebileceği veya değiştirilebileceği kayıtlarıdır.

Dahası paragraf (b),

(i) Borsa işlemlerinde;

(ii) Yabancı para alım-satım işlemlerinde de uygulanmaz.

(c) 1. Tüketicinin satış sözleşmesinden kaynaklanan haklarını ortadan kaldıracak şekilde:

— Satılan malın sözleşmede belirtilen özelliklere sahip olması ve amaca uygun olamaması hallerinde geri alınmayacağı,

— Maldaki gizli ayıptan dolayı istekte bulunulamayacağı,

— Satılan malın ayıplı olması halinde:

(i) Tüm satış bedelinin geri ödenmesini; veya

(ii) Satılan malın değiştirilmesini; veya

(iii) Masrafi satıcı tarafından karşılanmak üzere onarılmasını; veya

(iv) Eğer tüketici malı elinde bulundurduğu taktirde fiyatta indirim yapılmasını önleyen,

— Tüketicinin sözleşme dışı zararı halinde satıcının tazminat ile sorumlu tutulamayacağına ilişkin şartlar;

2. Tüketicinin hizmet sunma sözleşmesinden doğan haklarını ortadan kaldıracak şekilde:

— Hizmetin kararlaştırılan zamanda ve uygun bir şekilde yapılmasını engelleyen,

— Hizmet sunanın garantisine rağmen, ileride doğabilecek bir arıza halinde işin niteliğine uygun araç ve beceri ile uzman bulundurmakla yükümlü olmadığına ilişkin kayıtlar;

(d) Malların fiyatının teslim tarihinde kararlaştırılacağına dair veya satıcı veya dağıtıcının fiyatı artırmaya çalışacağına ilişkin şartlarda; son olarak belirlenen fiyatın alıcı-tüketicinin sözleşmenin kararlaştırıldığı tarihte beklediğinin çok üzerinde olması halinde sözleşmeyi tek yanlı olarak iptal etmesini önleyen;

(e) Sözleşmenin kısmen veya tamamen yerine getirilememesi hallerinde satıcı, dağıtıcı veya sözleşmenin bir diğer tarafının sorumluluğunu sınırlayan ya da ortadan kaldıran;

(f) Yürürlükteki yasaya göre satıcıya düşen ispat yükünü tüketici aleyhine değiştiren kayıtlardır.

VII - SONUÇ:

Ülkemizde yürürlükte bulunan BK.nun 99, 100 ve 196. maddeleri ile sözleşmelerdeki sorumsuzluk kayıtları düzenlenmiştir. Ekonomik alandaki gelişme ve Gümrük Birliğinin yürürlüğe girmesi sonucu daha da önem kazanacak olan tüketicilerin yığın sözleşmelerindeki genel işlem şartlarına karşı korunmalarına ilişkin bir düzenleme ise mevcut değildir. Bu alanda karşılaştırılmalı hukuktan da yararlanarak yasal düzenleme yapılması gerektiği öğretide savunulmaktadır.

Avrupa Birliği'nce benimsenen Direktif Tasarısında ise; bireysel ya da yığın (kitle) sözleşmeleri ayırımı yapılmaksızın tüketicinin taraf olduğu tüm sözleşmelerde mal veya hizmet sunucusu tarafından tüketici aleyhine konulacak adil olmayan sözleşme şartları tanımlanmıştır. 9 Eylül 1995 tarihinde yürürlüğe girecek olan 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Yasası satıcının ayıba karşı sorumluluğunu düzenleyen hükümler içermesi nedeniyle bu alandaki boşluğu kısmen dolduracaktır.

Ancak uluslararası ekonomik ilişkiler ile birlikte son derece önemli bir duruma gelen tüketim hukukunda yukarıda sayıldığı üzere:

— Uygulanması gereken hukuk yerine yabancı bir hukukun uygulanmasına ilişkin,

— İsbat yükümlülüğünün tüketici aleyhine değiştiren,

— Sözleşme gereğinin yerine getirilmemesi halinde tüketicinin dava hakkını sınırlayanya da ortadan kaldıran,

— Mal veya hizmet sunucusuna sözleşmede gösterilen belli bir neden olmaksızın teslim ya da hizmet tarihini tek taraflı olarak belirlemek hakkı veren,

— Sözleşmenin yerine getirilememesi halinde tüketiciye aşırı borçlar yükleyen... v.b. adil olmayan sözleşme şartlarının açık tanımlarının yapılacağı bir listede belirtilerek yasal düzenleme haline getirilmesi son derece yararlı olacaktır. Böylece tüketici hukukumuz da düzenlemeler yoluyla zenginleşecek, ülkemiz tüketicilerine etkin koruma sağlanacak ve mevzuatımız bu alanda Avrupa Birliği ile uyumlu hale gelecektir.